Бібльотека: „Новий Сьвіт" Ч. 12.

ВАЖНЕ ПИТАНЄ.

Написав
голяндський католицький сьвященник
д-р теольоґії І. Ван ден Брінк.

ЩО ТО Є СОЦІЯЛЬНЕ ПИТАНЄ?

Соціяльне питанє се питанє житя для соток тисячів. Коли-би се питанє не можна було розвязати, то було-би се засудом смерти для міліонів мешканців нашої землї. Шуканє способів, як-би то кождий мав подостатком хлїба після його тїлесних потреб, після його працї, після вимог підсоня його краю, шуканє способів, як-би то кождий мав для себе достаточно убраня, здорове мешканє і спромогу розвинути свої душеві талани, отсе є соціяльним питанєм. Кождий, хто жиє, має право на людське житє лише тому, що він жиє. Тутка не розходить ся о любов до ближнього або о милосердиє. „Земля є Господня разом з єї богацтвом", каже сьвяте письмо і Він подарував всїм людям землю і все, що она приносить або пильність людий витворює. Він дав се загалови людий, щоби кождий із сего міг покрити свої потреби. Але теперішний лад стоїть на противеньстві до

сего висшого розпорядженя. Є богато людий, які думають, що земля мусить бути раєм для жмені людий, а місцем нужди, плачу і недостатків для широкої маси, і то як раз для **тої кляси** людий, яка удержує ся працею своїх рук, яка мусить жити лише продаючи свою робочу силу, а яка лише сама приносить добробут для суспільства. „Та то властиво праця на поли, у варстаті, у фабриці приносить добробут для держави", каже папа Лев XIII. Але навіть коли робітник чим раз то більше витворює (продукує), то він все дістає лише малу частинку продукту лише тільки, кілько йому потрібно до нужденного житя. Ми так далеко зайшли, що можна сказати: ті що найтяжше працюють, їдять найгірше, а ті що не працюють, їдять ласощі, а стайні богачів се палати в порівнаню до нужденних дір, в яких мешкають бідні. Кажуть, що біднота се наслїдки первородного гріха; але ми спитаємо ся: чому наслїдки первородного гріха спадають лише на плечі робітників і їх родин, наколи богачі їх не відчувають, а сьв. Павел каже, що Бог не знає ріжниці? Та оно є пустою балаканиною, щоби голодним замилити очи. Не можна тим, що борять ся против нужди,

вказати на слова Христа: „Я не буду довго межи Вами, але бідні лишать ся межи Вами, яким Ви й по моїй смерти зможете робити добро". Христос не мав тут на думці робочого народу але тих калїк, які не можуть продукувати й яких ще й соціялїстична суспільність буде мусїла удержувати. Та ми не будемо вичисляти всіх крутїйств християнських оборонців теперішного капіталїстичного ладу. Придивім ся ліпше людському житю. Огляньмо нашу суспільність з усїх боків. Наша суспільність слаба, дуже слаба. І хвиля її смерти недалека, в близькій буддучинї. Процес переміни сеї суспільности в иншу, справедливійшу, соціялїстичну суспільність, є в повнім розгонї.

ВЕЛИТЕНСЬКА БОРБА

межи капіталом а працею розгриває ся по цїлім сьвітї. Непереглядимі робітничі маси ступають наперед жадаючи роботи для своїх рук, поживи для своїх жінок і дїтий, науки, сьвітла, просьвіти для своїх потомків, а їх скромне бажанє звучить: „Людське житє для чоловіка, для пана землї." Нашу суспільність чекає переміна. Капітали злучили ся і накопичили ся і є влас-

ностию малої горстки. Їх богацтво і достатки означають бідність і недостатки соток иньших. Той капітал повстав із нагромадженої надвартости продукций робітника. Робітник витворював, за те діставав він лише тілько, що найпотрібнійше для його бідного житя і його родини. То, що більше його праця була варта, надвартість, сховав капіталїст до кешенї. Майже всюди є кілька богачів а велика маса бідних, що жиє з дня на день. Гойність з одного боку означає недостаток з другого боку; палати окружені бурделями; мілїонерів і властителів соток тисяч окружає маса бездомних і бідних. Поклади гроший богатирів є такі великі, що они могли-би ними годувати і потомство до двайцятого і трийцятого поколїня. Власність пролетарів така мала, що як-би они сьогодня не заробили, то мусїли-би завтра голодувати, Їх платня за велика, щоби умерти, а за мала, щоби в голодї жити. Чи Бог, якого називають найсправедливійшим, хоче сеї нерівности? Певно, що нї. Ся нерівність є злом, яке Бог допускає, так як і гріх допускає, хоч засуджує. Є соціяльні полїтики, які кажуть, що сей капіталїстичний лад можна полатати. Тут латку і там латку так не мов-би

подерту одїж. Сим не одні заспокоюють наших християнських робітників. Другі хотять радикальнїйше зреформувати наш лад. Навіть декотрі, підтримують сей лад невдоволені ним. Так каже один професор у нармондськім семінари: „Ми не криємо сего, що капіталїзм, такий як він тепер є, є причиною найгіршого неладу, і що треба більших реформ. Піддержуванє теперішного стану заведе у пропасть.ʺ Але ми кажемо: „Нї, капіталїстичний лад нездалий з ґрунту до нїчого, цїлком до нїчого.ʺ Бо як-би його законно й не справити, то сей лад все полишить велику волю капіталїстови, який з'ужиє єї проти пролєтаря.

СЛУХАЙТЕ,
що має капіталїзм на своїм сумлїню!

1. Сотки немовлят умирають на руках своїх ослаблених материй, які самі не маючи потрібної поживи і за богато працюючи не можуть дати своїм немовлятам кріпкої поживи. Умирають они також тому, що не є хоронені від протягів і зимна і полишені майже через цїлу днину без опіки материй, які ідуть на заробки.

2. Сотки дїтий робітників умирають в дитячім віцї, бо не мають подостатком здо-

рової поживи. Лише ті що з уродженя сильні остають ся.

3. Сотки робітників попадають в хоробу, бо їх час праці за довгий а пожива при тій праці за мало поживна.

4. Сотки жінок і робітників умирають завчасу наслідком тяжкої праці, журби і недостатків.

5. Через лихий розділ праці розриває ся нераз родинне житє, як за часів рабства. Є робітники, які майже на цілий рік опускають дім, жінку і діти і не певні сего чи они зможуть посилати гроші правильно до дому.

6. Наслідком капіталістичного устрою є з одного боку розпустна гойність, з другого боку нужда. І одно і друге витворює в людий нахил до піяньства. Вина і шампани не мають таких убійчих наслідків для тих, що їх пють, як горівка для своїх приклонників, бо тамті і ліпше кормлять ся і напитки менше шкідливі.

7. Капіталізм змушує робітників до взаїмної конкуренції. Тому спадає платня. Робітник не може видати на вигідне помешканє. Моральність терпить на сім, що звичайно богато осіб мешкає в одній кімнаті, спить там, миє ся і убирає ся. Таке

мешканє й для здоровля шкідливе.

8. Під панованєм капіталїзму повстають супружества часто не з любови, лише задля хлїба і гроший, так що людина продає себе за гроші.

9. Неморальність і проституція ширять ся головно по більших містах і їх витворює капіталїзм.

10. Визиск дітий по варстатах і фабриках є наслїдком „вільної конкуренції" капіталу і нищить тїло і душу тих нещасливих дітий.

11. Капіталїзм, се система конкуренції межи людьми і народами. Для свого підтриманя і розширеня потребує він помочи баґнетів, які носять головно сини робітників. Капіталїзм кличе молодих людий на довший час від праці до касарні, від спокійного домашного житя до проливу крови.

12. В одних околицях панує голод, в других недостатки, хоч витворюють ся нові продукти, хоч рівночасно средства споживчі гниють по маґазинах і шпихлїрах.

Гріхам капіталїзму нема кінця.

До вичислиних можна-би єще більше иньших додати. Капіталїзм має ще на своїй

совісти: безробітє, яке повстає ізза сего, що капітал затикає свої жерела для певної галузи промислу, щоби підіждати на ліпші часи, на більші вигляди на зиск; — непевність бутя через се, що суспільність не має достаточної охорони для робітника; — великий тягар тайних податків, наложених на споживчі средства широких мас. За те не мають они рівного виборчого права до всїх управляючих тїл, хотяй на них тяжить також, так сказати-би добровільні податки, які они платять уживаючи почти, зелїзниці і т .д.; — страх перед зростом населеня, про що й бесїди не може бути, коли-би земля належала всїм і коли-би плоди продукції через розумний подїл могли всї уживати; — перепони для заложеня супружеств через те, що часто нема виглядів на заробки, щоби удержати родину; — нарікане жінок і материй, яких мучать недостатки і які дивлячи ся, як число дїтий росте, проклинають свою плодючість; — нарікане батьків, які не можуть дїтям дати потрібного вихованя, убраня і їди; — нищене таланів в робітничих кругах, які не мають средства розвинути своїх душевних здібностий; — широка просторонь межи доньками і синами того само-

го людства, наслідком сего песяче трактоване, яким наділяють „висші" „низших". Що стало ся з первістним поглядом христіянства, що всї люди перед Богом рівні! Нуждою і журбою приголомшений робітник потїшає себе кажучи: „Богачі мусять також раз вмирати. Перед смертию всї рівні." А сей робітник, що працював через трийцять, сорок і пятьдесять лїт, від рана до вечера, днина в днину, він мусить нераз по тих роках працї простягати руки по милостиню. О капіталїстичний устрою, який ти жорстокий, для чого ти так понижуєш ослабленого зпрацьованого старця! Сей старець або ся жінка, мають через свою працю право на пенсию, щоби могли на свої старі дни спокійно і безжурно жити. Соціяльне питанє є отже в першій мірі питанєм матеріяльної натури, „питанєм черева". Але соціяльне питанє є також великого ідейного значіня. Бо ідейні інтереси людства стоять в тїсній звязи з матеріяльним добробутом, бо через сотки лїт не стратила своєї вартости приповідка: „здорова душа в здоровім тїлї." Душевне добро не може прийти до великого значіня в народї, коли йому бракує підстави для його тїлесного добра.

Як можна принести добро для всіх?

Як можна-би для кождого знайти місце при столї житя, щоби один не гриз твердого чорного хлїба, а другий його сусїд заїдав печенї тай паштети? Як-би можна осягнути рівність бодай що до умов житя і як-би кождому спорядити місце під милими промінями божого сонця? Аж тут приходить соціял-демократія з уґрунтованими і можливими жаданями: лїпше уреґульоване робітничої платнї, більше часу спочинку, здорові і просторі мешканя, добре обезпечене перед слабостию і в случаях калїцтва, достаточні пенсиї для старих людий; дитину до школи замість до фабрики або в поле; для працюючої молодїжи фахові школи; отворене всїх научних інституций, середних і найвисших, для незаможних, як потрібно, то із безплатним харчем для ученика. На разї є висша осьвіта у виключнім посїданю дїтий богатирів; з науки зробили купецьку марфу, яку можна купити за гроші. Тому може її купити лише той, що їх має, так що більша часть людий жиє в темнотї і через те стоїть безпомічна супроти свого богатого ближнього. Соціял-демократія була до

тепер батогом на дорозї поступу і всї, що до робітничої кляси належать, або із сею клясою співчувають, мусять уважати соціял демократію за мале але відважне військо, яке стоїть в борбі о здобутє добрих прав і увільненє від теперішного гнету капіталу.

СОЦІЯЛ-ДЕМОКРАТІЯ А ЦЕРКВА.

Чому — питають ся не раз — не пристає церква до соціял-демократії, коли її стремлїня такі гарні і пожиточні? А я відповім на се: будьте терпеливі. Прийде час. То тут то там показують ся знаки. Але час прийде певно тодї, коли соціял-демократія дібє ся до полїтичної могучости в значнійших краях Европи. Вже тепер навертає церква туди. Після нашого католицького віроісповіданя стоїть церква понад людською суспільностию, але все-ж таки бере церква гроші, які дає сьвітске правительство сьвященникам як платню — а передовсїм богатирі як жертви і записи. Колиби ся перепона відпала, то церква стоялаби по сторонї соціялїзму. Може не в одного сьвященника плекають ся соціялїстичні думки, лише він їх не обявить.

Отже, соціял=демократія хоче

в теперішности поправити положенє робітника, а в послїдній мірі законною дорогою до того дійти, щоби перенести продукцийні средства, т. зн. фабрики, варстати і землю в спільне посіданє всїх робучих, в посіданє їх суспільности. Робітник стане відтак співвластителем, щоби вироби індустрії і рільництва обертали ся на потребу всїх, але не через надмірну працю одних а неробство других, так як то діє ся в теперішнім ладї.

КЛЯСОВА БОРОТЬБА.

Коли говорить ся о тім, щоби укоротити в користь народу клясові надужитя посїдаючої кляси, то стане она против сего до борби. Она стоїть тодї на точцї клясової борби. Але й робітництво стоїть на тій самій точцї, коли жадає більше соняшного тепла для себе тай для своїх, тодї підоймає она клясову борбу, до якої його силує буржуазія. Деякі, котрим о се ходить, говорять що нема клясової борби і називають економічну борбу, борбою інтересів. Але нїхто не може заперечити. що дві ріжні

кляси, посїдаюча і непосїдаюча кляса стоять против себе, бо они мають противні інтереси; дві кляси, що стають до борби протів себе, заступаючи кожда свої інтереси.

БОРОТЬБА СОЦІЯЛ-ДЕМОКРАТІЇ.

Соціял-демократія переконона, що тревале і ґрунтовне поліпшенє і зміну суспільних порядків можна осягнути — крім борбою заводових орґанїзацій — здобутєм державної керми. Она створила із свого руху для покривджених соціяльний і полїтичний рух, який може лучити всїх мешканців одного краю. Вірні і невірні, католики, лютри і Жиди можуть собі подати руки до визволеня людства із сего ладу, що всїх однаково гнете. Соціял-демократія не мішає ся до церковної науки, она кличе лише всїх людий, щоби змінити сей страшний суспільний лад в лїпший, з лїпшими порядками, в якім знайшло-би ся щастє і добробут для всїх, а не для горсточки управилейованих на кошт нужди і голоду тисячів. Член аґітаційного клюбу в Ротердамі описував соціялїзм як економічну систему в слїдуючий спосіб:

СОЦІЯЛ-ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА

се працююча суспільність в як найбільшім обємі, в якій кождий член сеї суспільности відповідає за все. Ся держава се република, в якій кождий має рівне право і рівні обовязки. Управителї, яких буде потрібно, настановляє ся силою загального вибору, і їх можна скинути. Они виконують іменем народу ухвали, які запали більшостию голосів. В сїй соціялїстичній державі нема місця для короля, а найменше для королївства з наслїдком; нарід, то значить працюючий нарід, править сам. Се не значить, що робучий нарід є паном а кождий робітник є державним урядником, се має лише таке значінє: Робітники вибирають найздібнїйших людий до управи. Се є правлїнє, виконане своїми вибраними людьми, але они заразом і піддані через те, що мусять піддавати ся волї більшости. У всїх краях господарують комісії, обдарені тою силою, яку они дістали від більшости народу. Державою управляють державні комісії, громадою громадські і т. д. Кождий горожанин, так женського як і мужеського пола має по просту обовязок брати удїл у виборах комісий.

ЦІЛЬ СОЦІЯЛЇЗМУ
є братерська злука народів,

бо економічні інтереси народів потребують супокою. Тому жадає він союза народів всїх культурних держав з мировим судом. Сей союз мав-би на цїли підтримувати порузуміне межи всїма орґанїзаціями, щоби управильнити виріб товарів і їх зужиткованє. Загальне братерство мусить взяти верх над кровожадним націоналїзмом. В головних рисах представляє ротердамський бесїдник образ можливої соціялїстичної держави — але головною справою є і лишить ся знищенє суспільної нужди немаючих через те, щоби творило ся все через суспільність для суспільности. Се є нашим гаслом. Тому звертаю ся я до всїх, також до міщан і фармерів, які угинають ся під тягарем довгів і собі нераз мусять сказати: жнива пішли до рук тих, які нї сїяли, нї жали. Я звертаю ся й до маючих, в яких бє людське серце, а передовсїм до робітників: Приступайте до партії, яка видвигнула прапор рівности, братерства і прав для всїх; до робітничої соціял-демократичної партії.